

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

С.Ю. СОКОЛЮК, кандидат економічних наук, доцент
К. Ю. ФЕДОСЄЄВА, здобувач наукового ступеня

У статті розглянуто сучасний стан інвестиційного ринку України. Показано динаміку інвестицій в основний капітал. Досліджено проблеми інвестування сільського господарства, як основної складової агропромислового комплексу, охарактеризовано особливості інвестиційного процесу.

Постановка проблеми. Інвестиції та інвестиційна діяльність є основою стабільного функціонування і розвитку економічної системи. Ключовим чинником, що визначає результати господарювання як на макро-, так і на мікрорівнях національної економіки, її конкурентоспроможність та перспективи розвитку є - обсяги, структура і ефективність використання інвестицій. Зміни в структурі інвестицій впливають на структурні зрушення в економіці, на розвиток різних сфер та галузей національної економіки, на обсяги національного виробництва та зайнятості. Науково обґрунтована структура інвестицій лежить в основі формування економічної політики держави, визначає можливості та перспективи економічного зростання.

Питання інвестування сільського господарства загострюється через проблеми які виникають у зв'язку з можливим запровадженням ринку землі, тому дослідження інвестиційного ринку є досить актуальним на сьогоднішній день.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню проблеми інвестування в Україні та зокрема сільського господарства присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема М.Ю.Коденська, Т.В. Майорова, В.С. Уланчук, О.В. Жарун, П.Т. Саблук, М.І Кісіль, Г. Іщенко, А.П.Гайдуцький, Я.Д. Головка та багато інших.

Методика досліджень. В статті за методичну і теоретичну базу для написання статті взято основні положення економічної теорії, методи економіко-статистичного аналізу, зокрема табличний, графічний та монографічний методи.

Результати досліджень. Характеризуючи сучасний стан інвестицій в Україні, можна зазначити, що на даний момент наша держава не здобула серйозних досягнень у забезпеченні національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. При розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності України, беручи до уваги розвиток таких економічних параметрів, як інституції, інфраструктура, макроекономіка, охорона здоров'я, освіта, ефективність ринків, технологічне оснащення,

бізнесове середовище та інноваційну сферу, наша держава, згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму, знизилась з 69-ї до 73-ї позиції із 131 країни світу. Таке падіння рейтингу України пов'язано з низькою продуктивністю економіки. Для України було виділено як конкурентні переваги, так і бар'єри. До переваг віднесено гідну вищу освіту, розмір державного боргу, вартість робочої сили, залізничну мережу, інноваційний потенціал. Лімітуючі фактори склали торговельні бар'єри, інвестиційне законодавство, прозорість державної політики, надійність банківської системи, митні процедури [1].

Водночас експерти ООН відносять Україну до двадцятки найпривабливіших для прямих іноземних інвестицій країн. Найбільшою популярністю користуються галузі, які переживають піднесення і зорієнтовані на внутрішнє споживання (банківська сфера і страхування, зв'язок). Найбільшими інвесторами є Сполучені Штати Америки, Кіпр, Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Польща.

1. Інвестиції в основний капітал за джерелами інвестування (у фактичних цінах, млн. грн.)

Роки Показники	Всього, у т.ч. за рахунок	Коштів державного бюджету	Коштів місцевих бюджетів	Власних коштів підприємств та організацій	Кредитів банку та інших позик	Кошти іноземних інвесторів	Коштів населення на будівництво власних квартир	Коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	Інших джерел фінансування
2005 р.	93096	5077	3915	53424	13740	4688	...	2577	6533
2006 р.	125254	6846	5446	72337	19406	4583	7019	5110	4507
2007р.	188486	10458	7324	106520	31182	6660	9879	8549	7914
2008р.	233081	11576	9918	132138	40451	7591	9495	11589	10323
2009 р.	151777	6687	4161	96019	21581	6859	4792	5502	6176
2010р.	150667	9479	4357	83997	20611	3429	4653	16176	7965
Темп росту 2006р. до 2005р.	134,5	134,8	139,1	135,4	141,2	97,8	...	198,3	134,5
2007 р. до 2006р.	150,5	152,8	134,5	147,3	160,7	145,3	140,7	167,3	150,5
2008 р. до 2007 р.	123,7	110,7	135,4	124,0	129,7	114,0	96,1	135,6	123,7
2009 р. до 2008р.	65,1	57,8	42,0	72,7	53,4	90,4	50,5	47,5	65,1
2010 р. до 2009 р.	99,3	141,8	104,7	87,5	95,5	50,0	97,1	294,0	99,3

Аналізуючи інвестиції в основний капітал за джерелами інвестування за даними наведеними у таблиці 1, то варто зазначити, що у 2010 році

порівняно з 2009 роком загальна сума інвестицій зменшилась на 0,7%. Зростання інвестицій спостерігається за рахунок коштів держбюджету – на 41,8% та коштів населення на індивідуальне житлове будівництво – більше ніж у два рази. Аналізуючи темпи росту інвестицій в основний капітал, то за виключенням 2009 року, починаючи з 2005 року по 2010 рік спостерігається зростання майже по всіх джерелах інвестування [3].

Розглядаючи структуру інвестицій в основний капітал за джерелами інвестування (рис.2.1), варто зазначити що найбільшу питому вагу займають інвестиції за рахунок власних коштів підприємств та організацій – від 56,5 до 63,3%. Найменшу ж питому вагу займають інвестиції за рахунок коштів іноземних інвесторів – від 2,3 до 5,0% та коштів населення на будівництво власних квартир – від 3,1 до 5,2%.

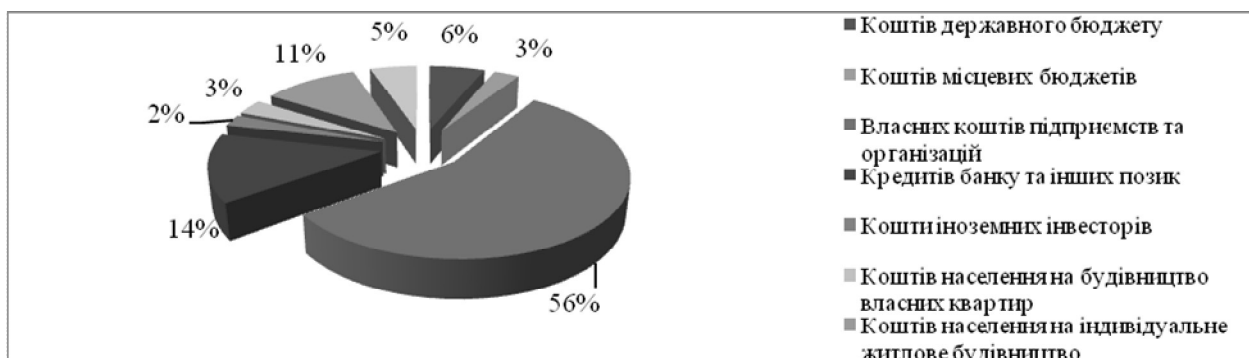

Рис. 1. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами інвестування у 2010 році

2. Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності за 2010 рік

Види економічної діяльності	У фактичних цінах, млн.. грн..	У % до	
		2009 р.	Загально-го обсягу
Усього	171091,0	99,4	100,0
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	12230,8	116,5	7,2
Рибальство, рибництво	66,0	239,3	0,1
Промисловість	58558,2	90,5	34,2
Будівництво	4966,2	82,2	2,9
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	11829,6	74,8	6,9
Діяльність готелів та ресторанів	3072,3	105,1	1,8
Діяльність транспорту та зв'язку	29084,5	101,8	17,0
Фінансова діяльність	2859,3	78,7	1,7
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємствам	37189,2	127,5	21,7
Державне управління	1294,8	130,2	0,8
Освіта	1872,5	112,3	1,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2753,9	129,2	1,6
Надання комунальних та індивідуальних послуг,	5314,6	98,0	3,1

За підсумками 2010 року, освоєно та використано інвестицій в основний капітал на суму 171091 млн. грн. (табл. 2), що порівняно з 2009 роком менше на 0,6%. Найбільшу питому вагу у структурі освоєних інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності займають вкладення в промисловість – 34,2%, операції з нерухомістю, оренда - 21,7% та діяльність транспорту і зв'язку – 17 %. Найменше освоєно інвестицій у рибальстві та рибництві, державному управлінні та освіті, відповідно 0,1, 0,8 та 1,1 %. Питома вага сільського господарства, мисливства та лісового господарства незначна і становить 7,2%, або 12230,8 млн. грн., що більше ніж у 2009 році на 16,5% [2]. Це пояснюється рядом проблем що виникають при інвестуванні сільського господарства.

Аграрний сектор економіки охоплює багато сфер діяльності і в той же час взаємодіє з іншими галузями промисловості (рис.2).

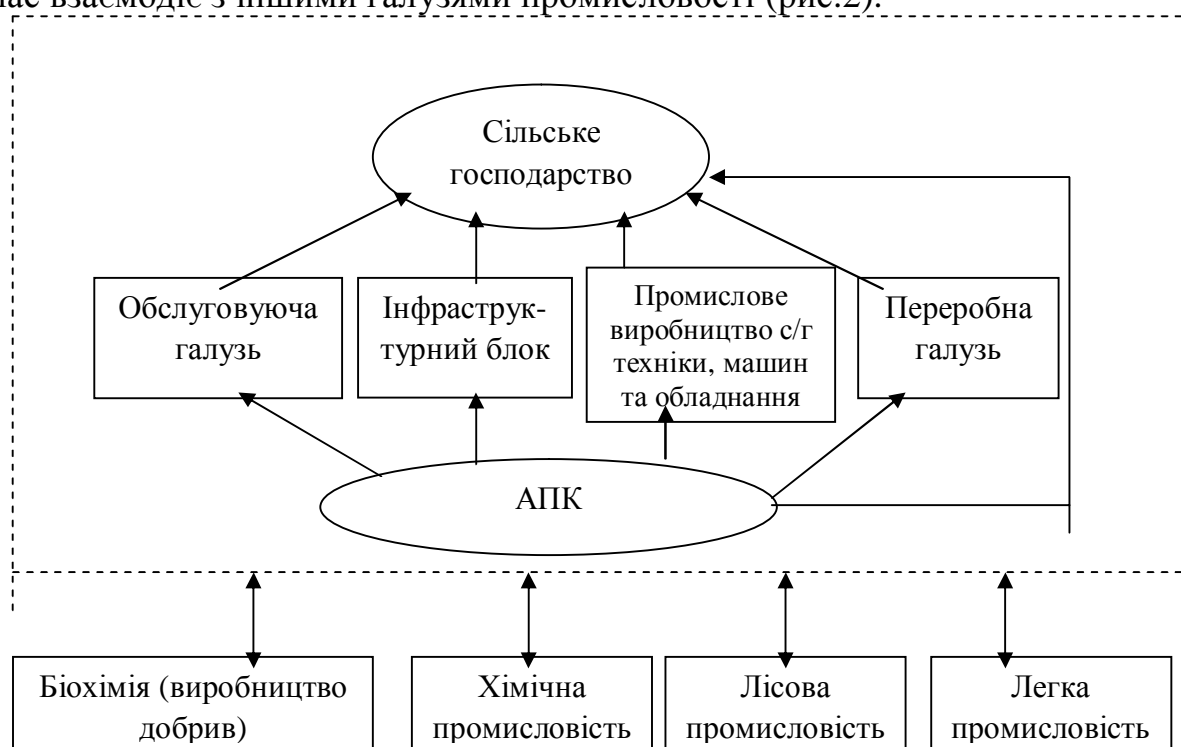

Рис. 2. Сфери діяльності в АПК

Основною сферою є сільське господарство, без якого діяльність АПК взагалі неможлива – вона забезпечує переробну галузь сировиною; обслуговуюча галузь сільського господарства та інституційний блок з сільським господарством взаємопов'язані, і збої у функціонуванні однієї із них викликає збої в іншій. Проте, найбільш інвестиційно-привабливою галуззю агропромислового комплексу є промислове виробництво сільськогосподарської техніки, машин та обладнання.

Сільське господарство як галузь матеріального виробництва має ряд особливостей, що відображаються на його функціонуванні в умовах ринкової економіки.

Аграрні підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності. Однією з причин цього є те, що в сільському господарстві економічний процес відтворення тісно переплітається з природними (біологічними) процесами. Сільськогосподарська продукція виробляється за допомогою живих організмів (рослин, тварин, мікроорганізмів), які часто функціонують як засоби виробництва. Оскільки ці живі організми розвиваються за біологічними законами, то цим і зумовлюється залежність процесу відтворення в сільському господарстві від природних факторів, що, в свою чергу, вимагає всебічного врахування їх і глибоких знань агробіологічної науки. Погоджуючись з думкою В.С. Уланчука та Жарун О.В., слід зазначити, що особливістю інвестування сільського господарства є те, що необхідно враховувати напрям спеціалізації господарства. Відповідно напрямку спеціалізації обирати той чи інший тип інвестування [10].

У сільському господарстві робочий період не збігається з періодом виробництва. В результаті такого неспівпадання виникає сезонність виробництва, яка проявляється в нерівномірному, переривчастому використанні робочої сили і засобів виробництва, в нерівномірному надходженні продукції і доходів протягом року. Це вимагає розробки заходів щодо пом'якшення сезонності і врахування цього фактору при виборі напрямку спеціалізації підприємства.

Сільське господарство – це кредитомістка галузь, яка не може нормально розвиватися без залучення зі сторони додаткових фінансових ресурсів, насамперед у формі короткострокових кредитів, для здійснення поточних платежів з метою забезпечення операційної діяльності. Адже у сільському господарстві, як уже вище зазначалося, існує великий сезонний розрив між вкладенням оборотного капіталу й отриманням доходів. Враховуючи сучасний стан сільського господарства, очевидно, що подальший розвиток даної галузі, незважаючи на її особливості, потребує значних капіталовкладень[7].

Враховуючи вище назване не дивно що сільське господарство є менш інвестиційно привабливою галуззю порівняно з рядом інших галузей народного господарства. Це спричинено, як уже зазначалося, тривалим періодом виробництва сільськогосподарської продукції, який продовжується не рідко більше одного року і характеризується поступовим наростанням вкладень від початку виробництва до його завершення й одночасним вивільненням коштів у кінці виробництва при одержанні готової продукції. Потенційні інвестори спрямовують свій капітал насамперед у ті виробництва, де має місце швидкий кругообіг коштів, а отже, де можна отримати і швидко віддачу від його інвестування. За даною характеристикою сільське господарство є менш привабливою галуззю. Крім того, ще існує підвищений ризик недоодержання готової продукції в очікуваному обсязі через незалежні від виробника обставини – несприятливі природно-кліматичні умови. З усього вище зазначеного стає зрозуміло, що притаманні сільськогосподарському виробництву особливості проявляються завжди

лише з різною інтенсивністю залежно від стану розвитку галузі й окремих аграрних підприємств та кон'юктури на ринку інвестицій.

Враховуючи вище перелічені причини, державна підтримка розвитку підприємств агропромислового комплексу є дуже важливою. Державна підтримка в Україні здійснюється за бюджетними програмами, визначеними як економічні пріоритети держави [6].

Аналіз динаміки фінансування вкладень з державного бюджету у розвиток аграрного виробництва передбачених Законом свідчить про значне коливання показників (рис. 3).

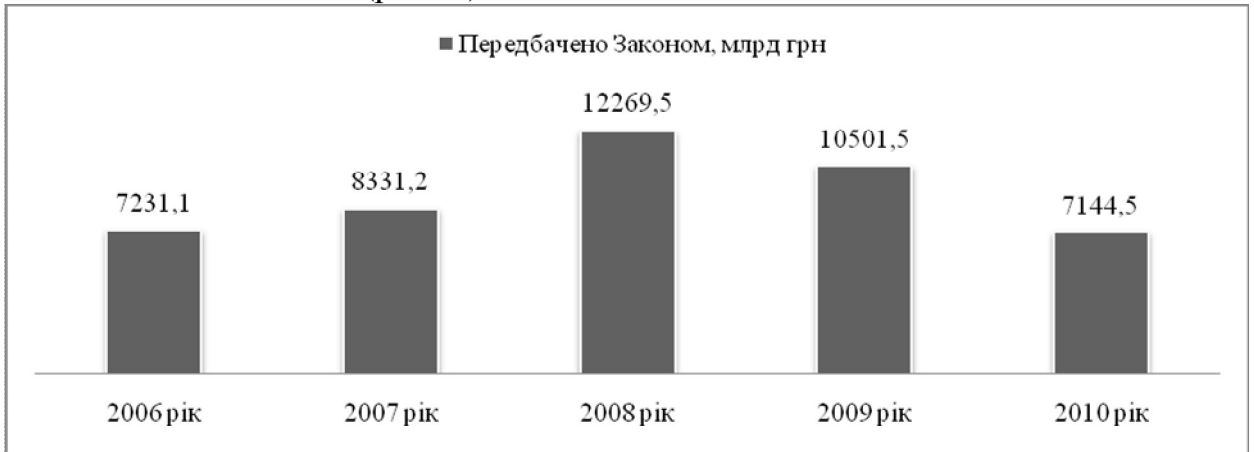

Рис. 3. Динаміка фінансування вкладень з державного бюджету у розвиток аграрного виробництва

Якщо у 2006-2008 роках сума планових вкладень нарощувались, то у 2009 році вони були зменшені на 1,8 млрд грн, або на 14,6 % порівняно попереднього року. У 2010 році вкладення у розвиток аграрного виробництва порівняно з 2009 роком вкладення значно зменшилися - на 3357 млрд грн, або на 31%.

За даних наведених на діаграмі рис. 4. видно, що найбільшу питому вагу займають прямі та непрямі інвестиції – 61,5 %, а найменшу – видатки на міжнародну діяльність – 0,02%.

Рис.4. Структура видатків Мінагрополітики у розвиток аграрного Виробництва і села на 2010 рік

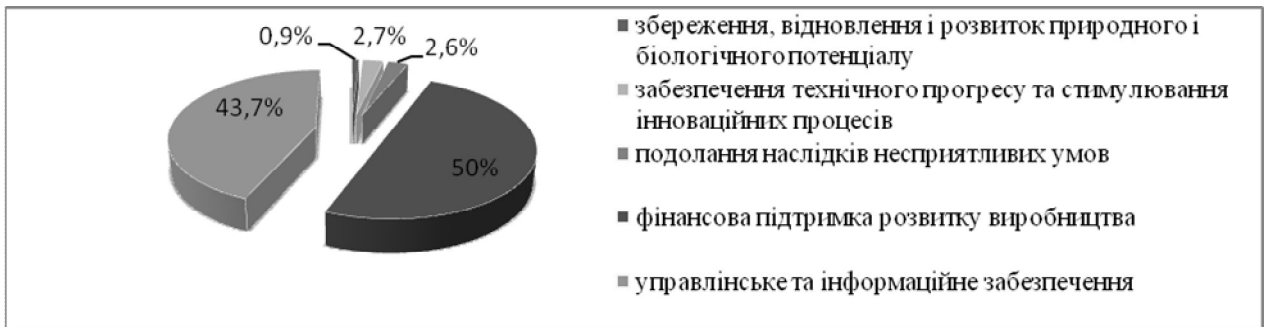

Рис. 5. Структура прямих і непрямих інвестицій Мінагрополітики у розвиток аграрного виробництва і села на 2010 рік

У структурі прямих та непрямих інвестицій половину займають вкладення на фінансову підтримку розвитку виробництва. Друге місце серед сфер державних вкладень займають вкладення на управлінське та інформаційне забезпечення – 43,7% (рис. 5).

Як бачимо з наведених вище показників, держава намагається підтримувати стабільний розвиток галузі. Проте, підтримки держави для розвитку сільського господарства та агропромислового комплексу загалом, недостатньо. Потрібно залучати вітчизняних та іноземних інвесторів, так як сільське господарство України має велике значення для забезпечення продовольчої безпеки країни та стабільного розвитку економіки.

У світі потреба в продуктах харчування щороку зростає. Власне, як і привабливість аграрного сектору України, що входить у п'ятірку країн-лідерів з виробництва сільгосппродукції. Сьогодні інвестиційний інтерес до вітчизняного агросектору особливо посилений, зважаючи на можливість відкриття українського ринку землі у найближчі рік-два та бажання багатьох іноземних компаній і фондів зіграти на цьому ринку.

Економічне падіння, яке спостерігається у США та Європі, має великий негативний вплив на Україну. У першу чергу – через неефективну структуру економіки, переконані експерти. Велика залежність української економіки від цін на метал та хімікати, які переживають сьогодні найбільше падіння у світі, негативно відбилась на Україні. Однією з галузей, які могли б зробити економіку України більш стабільною, на думку експертів, є сільське господарство [9]. За оцінками експертів, потрібно приблизно 60 мільярдів доларів інвестувати у сільське господарство для того, щоб його зміцнити і реалізувати його потенціал. На думку економістів, багато західних компаній готові інвестувати в Україну, але чекають більш сприятливого клімату і гарантій захисту своїх інвестицій. Так вважає зокрема Еді Сігура, головний економіст компанії «СігмаБлейзер» [5].

Експерти вважають, що найбільш прибутковими та найпривабливішими галузями залучення інвестицій за результатами господарської діяльності вітчизняних підприємств у 2010 р. крім класичних галузей, що були завжди прибутковими й надприбутковими (виробництво соняшнику, олійних та зернових) є овочівництво, насамперед картоплярство. Цікаво, що у цьому році економічна ефективність у картоплярстві була на другому місці після соняшнику. Картопля стає цікавою для індустріального

виробництва, і виробники вже цього року збільшили площі під бульбу, придбавши нову техніку й технології [5]

На сьогоднішній день в Україні найбільше інвестицій потребують наступні галузі:

- насамперед *молочна галузь*. Як відомо, майже 90% молока виробляють *особисті селянські господарства* або *господарства населення*, де якість не завжди відповідає параметрам, потрібним для переробників. Через *низьку вартість* такого молока селяни починають *вирізати велику рогату худобу*. Якщо інвестиції не придуть у галузь, за рік-два можемо стати імпортерами *молочної продукції*.
- На другому місці за потребою в інвестиціях - *логістика та зберігання овочів і фруктів*.
- Передбачається збільшення обсягів інвестування *цукробурякового виробництва*.

Одним із основних факторів активізації інвестиційної діяльності, як вважає *Коденська М.Ю.*, є інтеграція. Мається на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини [8].

Висновки. В аграрному секторі економіки України на сьогоднішній день спостерігається ряд проблем, для вирішення яких необхідні значні кошти. На жаль, внутрішніх ресурсів держави недостатньо для їх вирішення, тому вітчизняні та іноземні довгострокові інвестиції є одним із засобів виведення аграрного сектора з даного становища. Для України інвестиційний шлях розвитку економіки, зокрема аграрного сектору, є одним із пріоритетних на сьогоднішній день. Проте ринок інвестиційних ресурсів не достатньо розвинений і потребує вивчення та аналізу, а також регулювання з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічний розвиток України / Бюлетень Національного банку України, щомісячне аналітично-статистичне видання Національного банку України. – 2011. – № 2.- С. 10-16.
2. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності за 2010 рік - [електронний ресурс] – режим доступу: - <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Інвестиції в основний капітал за джерелами інвестування - [електронний ресурс] – режим доступу: - <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Іщенко Г. Україна зацікавлена в довгострокових інвестиціях у сільське господарство / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. – 1 червня 2011 р. – [електронний ресурс] – режим доступу: -

<http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayina-zacikavlena-v-dovgostrokovih-investiciyah/>

5. Іщенко Г. Україна зацікавлена в довгострокових інвестиціях у сільське господарство / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. – 1 червня 2011 р. – [електронний ресурс] – режим доступу: - <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayina-zacikavlena-v-dovgostrokovih-investiciyah/>
6. Коденська М. Ю. Інвестиційні пріоритети в аграрно-промисловому виробництві / М. Ю. Коденська // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 49–53.
7. Коденська М.Ю. Стан розвитку сільськогосподарського виробництва та концептуальні засади його інвестування // Економіка АПК. - 2004. - №5. - С. 71-76.
8. Коденська, М. Ю. Інтеграція як фактор активізації інвестиційної діяльності [Текст] / М. Ю. Коденська // Економіка АПК. – 2006. – № 6. – С. 24–30.
9. Козаченко Л. Сільське господарство може стати рушійною силою української економіки. - матеріали конференції у Фундації «Спадщина» у Вашингтоні 2011 рік - [електронний ресурс] – режим доступу: <http://agroconf.org/content/silске-gospodarstvo-mozhe-stati-rushiynoyu-siloyu-ukrayinskoyi-ekonomiki-kozachenko>.
10. Уланчук В.С., Жарун О.В. Проблеми інвестування сільськогосподарських підприємств – [електронний ресурс] – режим доступу: - <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1533>

Инвестиции являются основой стабильного функционирования и развития экономической системы, поэтому активизация инвестиционного процесса в современных условиях является одной из основных проблем в Украине на сегодняшний день. Особенно сложная ситуация на рынке инвестиционных ресурсов в сельском хозяйстве. Вопросы инвестирования сельского хозяйства обостряется из-за проблем возникающих в связи с возможным введением рынка земли. Поэтому учитывая выше перечисленное, исследование инвестиционного рынка является весьма актуальным.

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность, инвестиции, инвестиции в основной капитал, капитальные инвестиции, анализ, проблемы, виды экономической деятельности, инвестиционный рынок, рынок земли.*

Investments are the main foundation of the stable functioning and development of the economic system, that's why the activation of the investment process is a fundamental problem in Ukraine today. The situation is especially difficult in the investments market in agriculture. The problem of investments in agriculture is exacerbated by problems arising in connection with the possible introduction of a

landmarket. So taking into consideration the information given above, the research of the investment market is very important.

Key words: *investment activity, investment, investments in the fixed capital, capital investments, analysis, problems, types of economic activity, market investments, land market.*